

toekomstigen

tijd, sterk afwijkend „van de hierover heersche-
begrippen“.

Nu er tengevolge van den oorlog veel nieuwe kerken
zullen moeten worden gebouwd „wil het mij (den
heer Wijmer) voorkomen, dat hier voor de overheid
en de met den kerkenbouw belaste architecten een taak
is weggelegd, door de voortschrijdende ontwikkeling
op technisch wetenschappelijk acoustisch gebied bij
den kerkenbouw te stimuleren en te introduceren“.

Gezien de kerkenbouw der laatste eeuw, waaruit
een geestelijke armoe sproeit is een nieuwe architec-
tuur zeer gewettigd.

„Zoo goed als de middeleeuwen zich als primair
eisch ten doel stelden, het ten hemel strevende uit te
drukken..... zoo goed zal het den hedendaagschen
kunstenaar mogelijk zijn de goede verstaanbaarheid
als primair eisch te stellen en de daarbij nood-
zakelijke vormen in schoone beelding te verwezen-
lijken“.

Deze kerken zullen volgens schrijver de waardigheid
niet behoeven te missen. In dat verband wijst hij op
de concertzaal van Architect Eriksson in Götterborg.

„Zoo als de kerk een tempel van God is, zoo is
Eriksson's concertzaal een tempel der schoone muziek“.

Deze primair eisch, de acoustische eisch is „het
wezen van het ontwerp“ evenals de aerodynamica de
vormgeving van het vliegtuig bepalen.

Doet men het niet zoo als de heer W. het hier ziet
dan zal men er nooit in slagen een kerk te stichten
van culturele betekenis. Daarvoor is noodig dat de
architecten zich los maken van het oude en zich een
„wetenschap“ eigen moeten maken „welke noodzake-
lijk is om tot het heilige doel van den waarachtigen
kerkenbouw van onzen tijd te geraken“.

Ik meen zoo wel ongeveer in korte trekken de be-
doeling van den heer Wijmer te hebben weergegeven.

Het valt soms niet mee om steeds den weg te vinden
in den enigszins verworpen stijl en de wijze waarop
allerlei begrippen worden dooreen gegooid en aange-
koppeld.

De definitie van de kerk is zwak en zeer zeker on-
volledig.

Dat een kerk „Godshuis“ is in den zin van „tempel
Gods“ is toch zeker onjuist, al komen deze benamin-
gen in het spraakgebruik veel voor. De naam „tempel
Gods“ is zeer gevaarlijk vooral wanneer hij gebruikt
wordt door iemand die zich op wetenschappelijke
basis wil stellen. Van zoo iemand mogen we toch een
critische woordenkeus verwachten. Wanneer dan boven-
dien nog wordt gesproken van een „tempel der schoone
muziek“ dan wordt de zaak nog bedenkelijker. Een
tempel is namelijk een heilig gebouw, afgescheiden van
het profane. Zoo zal de schrijver het wellicht niet be-
doeld hebben, maar het is wel in de lijn van den
modernen mensch om tempels te bouwen waarin de
tegenstelling profaan-heilig tot uitdrukking komt in
de tegenstelling natuur-vrijheid. Wij bouwen geen
tempels meer.

Toch heeft deze onjuiste definitie den schrijver
parten gespeeld want bij een juiste definitie zou hij
er nooit toe gekomen zijn de verstaanbaarheid primair
te stellen. In dit primair stellen komt tot uitdrukking
het in wezen primair stellen van de mathematische
wetenschap waardoor de kerk eigenlijk wordt een
tempel der wetenschap ondanks het feit dat Gods
naam er bij genoemd wordt.

Maar in werkelijkheid is een kerkgebouw een ge-
bouw waarin de gemeente van Christus vergadert in
de gemeenschap der heiligen tot het houden van haar
eerdienst, dat is in geloofsgemeenschap en dat is be-
palend voor het kerkgebouw.

De structuur van het kerkgebouw is gequalificeerd
door de leidende functie, dat is de geloofsfunctie.

In de allereerste plaats moet in het gebouw alles
hierop gericht zijn. Het moet de vergaderplaats zijn
van de gemeente van Christus en in de vormgeving,
de styling, de beweging, het rythme moet dit tot
uiting komen. Door dezen primair eisch wordt de
uitgangsvorm bepaald en dan niet in den zin, dat de
acoustische moeilijkheden dan ook nog zoo goed moge-
lijk worden opgelost. Dan moet of zal ook met deze
acoustische eischen rekening gehouden moeten worden
evenals met sociale, economische, aesthetische en
andere eischen. De acoustische moeilijkheden komen
trouwens in den regel dan pas, wanneer men veel te
grote kerken gaat bouwen. Bij kerken met 600 zit-
plaatsen (groter moeten ze eigenlijk niet zijn) is de
goede verstaanbaarheid meestal geen probleem.

Zeker bepaalt de aerodynamica den vorm van het
vliegtuig maar dat is ook het essentieele van het
vliegtuig, dat het een vlieg-machine is en de kerk is
geen acoustische machine.

De architect componeert een kerkgebouw en werkt
met alle gegevens tegelijk, technisch, economisch,
aesthetisch enz. Maar steeds beheerscht door de
leidende gedachte, dat de gemeenschap der heiligen
ook door het gebouw moet worden uitgedrukt en ge-
stimuleerd.

Dan blijft er ook plaats voor de traditie in het raam
der cultuurontwikkeling zonder tot revolutionaire
architectuur te komen. Nu is het de eeuw van de
wetenschap, van het fysisch mathematisch denken,
zoo meent men, en voor die nieuwe godheid moet alles
wijken. De historie, de traditie heeft geen waarde meer.
Zoo gaat het vaak met het nieuwe. Wanneer men de
juiste verhoudingen niet meer ziet, wanneer men de
evolutie in de cultuurontwikkeling niet meer ziet,

gaat men verabsoluteren en dan ziet men Christus
niet meer.

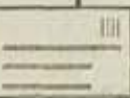
Gewapend beton is ook al het absolute bouwmateri-
aal geweest, maar men komt er wel van terug want
afgoden stellen altijd teleur.

Ik geloof graag, dat de heer Wijmer deze conse-
quenties niet zal willen aanvaarden, maar toch zijn de
consequenties van zijn betoog, dat dus de goede ont-
wikkeling van den kerkbouw in gevaar brengt, door-
dat de individualiteitsstructuur van het kerkgebouw
niet juist wordt gegeven en der soevereiniteit in eigen
kring geen recht wordt gedaan.

Groningen.

P. VAN LOO.

GRONINGER BRIEVEN

Amice frater.

Wonderlijke tijden bieden wonderlijke prestaties.

Pas had ik in „De Reformatie“ weer eens kunnen
lezen, in de artikelen van ds Schilder, wat daar in
Bergschenhoek was geschied, of ik ontmoette in de
synodocratische „Groninger Kerkbode“ een „leader“
van dr Praamsma met het opschrift: „De opheffing
van de schorsingen“.

Dat was een verbazingwekkend stuk.

Hij zegt, dat er in het kerkelijk conflict een voort-
durende frontverandering is. Dat geloof ik ook wel,
althans van sommige zijde, waar men menschen
vindt, die men wel ter luchtverversching op eenig
lokaal zou kunnen plaatsen wegens hun voortdurend
draaien.

Dr Praamsma zegt, dat de aanvallen, gericht op het
werk der laatste gehouden synoden, niet steeds doelen
op hetzelfde punt.

Merkwaardig zou zijn, dat hetgeen te voren nog
met de grootste felheid en hartstocht te berde werd
gebracht, later in rook verdwenen bleek. Over de
zelfcontinuitie der synode van Utrecht geen woord
meer.

Niets meer over de hoogebeambtenaamstelling in de
vacature Grefdanus.

Van de handhaving der formule 1905 geen sprake
meer.

Zelfs hoort men klanken, die te verstaan geven dat
het dogmatisch verschil maar zeer onbelangrijk is. Ik
volg hier den voortreffelijken stijl van dezen doctor
in de theologie.

Terwijl men te voren uitsprak, dat de leeruitspraken
der Synode het geloofsleven der gemeente zouden
onderminnen en gevaar zouden opleveren voor de zeker-
heid des geloofs, spreekt men nu met meer reserve
over de verbastering der leer.

Alleen nu nog artikel 31 D.K.O.

Dat is waarlijk fenomenaal.

Af en toe hoor ik de opmerking onder medestan-
ders, of in onze bladen niet al te zeer altijd maar door
over de voornaamste dezer genoemde dingen geschre-
ven wordt. Het kan soms vermoelen.

Ik antwoord dan: blijf wakker, want het gevaar is
groot.

Maar nu vernem ik van dr Praamsma, dat dit alles
verbeelding is. Gij begrijpt, dat het nu uitermate be-
langrijk wordt, wat dr P. beweert. Want dit is nog
maar het eerste artikel over zijn onderwerp.

Hij zegt, dat hem eerst eenige inleidende opmerkin-
gen van het hart moeten.

Vooreerst verklaart hij, dat men over de schorsin-
gen en afzettingen heel goedkoop kan spreken en heel
onvruchtbaar.

Dat komt mij ook zoo voor. Ik vrees haast, dat hij
bezig is, dit ons duidelijk te maken.

Want, zoo gaat hij voort, wat bedoelt men met dit
generale spreken?

Gewoonlijk blijkt, dat zij die er over praten, niet op
de hoogte zijn. Zij toelen niet zorgvuldig.

En tot dat werk zet hij zich nu.

Valen, zoo zegt hij dan, denken dat alle vrijgemaakte
predikanten op tamelijk hardhandige wijze uit de
kerken verwijderd zijn.

Maar zoo is het niet.

Deze methode lijkt, zegt hij, net op die omtrent de
veronderstelde wedergeboorte.

Onze kerken zouden die tot leer hebben verheven.

Honderdmaal mocht verklaard worden: dat is niet
waar, dat is een leugen; duizendmaal mocht worden
gevraagd: bewijs dat eens — alles tevergeefs. Men
gehardt met het hoofd en herhaalt de uitspraak.

Zoo staat het nu ook met de schorsingen en afzet-
tingen.

Men wenscht opheffing daarvan.

Maar om een bepaalden tuchtmaatregel te beëindigen,
moet ze er nog zijn. Ik kan niet opheffen, wat er
niet meer is.

Ik kan geen gevangene ontslaan, die ontvlucht is.
En dan gaat de redeneering zoo verder, dat er niet
is afgezet, dat er niet is ge-excommuniceerd, dat er
niets van dat alles is. Alleen wel geschorst, maar wien
dit overkwam, verliet de kerk.

Niemand is van het avondmaal afgehouden, niemand

is afgesneden. „En toch volhardt men in dat zeer
scherpe banvonniss over ons“. En zoo wordt het tijd,
dat de dingen zuiver worden gesteld. Iets wat dan
thans zal geschieden.

Hier treedt de advocaat op voor zijn synoden, en
wijst den weg, waarlangs alle schuld zoo maar wordt
weggewischt en men volkomen sterk staat.

Dit is een kostelijke vinding, en ik twijfel waarlijk
niet aan de oorspronkelijkheid van dezen auteur, en
kenner van de kerkgeschiedenis. De synode van Zwolle
zal zijn raad allicht ook op prijs stellen.

Zij gaf zelf een geloofsuitspraak, en als daarom-
trent nadere inlichtingen worden gevraagd zegt zij:
dat kan niet of behoeft niet, anders zou het geen ge-
loofsuitspraak meer zijn.

Dat ligt in dezelfde lijn.

Gij vraagt opheffing van schorsing en afzetting?
Het kan niet, want dat alles is er niet meer, het ligt
niet meer voor onze verantwoording. Zelfs na Voort-
huizen weet dr Praamsma dit nog te zeggen.

Hij durft dus wat aan, dat ziet gij.

Ik twijfel niet, zei ik, aan de oorspronkelijkheid van
dezen geleerde, maar heb mij toch afgevraagd: zijn er
in de historie of in de literatuur analogieën, herhalin-
gen, herinneringen, ontleeningen?

Een moment dacht ik aan het beroemde proces Pick-
wick-Bardell. Gij herinnert U dat uit het bekende
boek van Dickens.

De weduwe Bardell verklaart: Pickwick heeft mij
een huwelijksaanbod gedaan en hij houdt dat niet. En
Pickwick verklaart: dat is niet zoo. Nu moet de
rechter uitspraak doen.

De heeren der Pickwick-club zijn nu niet de beste
verdedigers van de zaak van hun grooten leider. En
de beroemde Sam Weller is niet onbezorgd, al doet
hij ook zijn best.

Maar zijn even beroemde vader zegt tot zijn zoon:
mijn opinie is, dat jouw meester zorgen moet voor een
alibi.

Daar zijn zelfs moordenaars op vrij gekomen.

Een alibi, dat is alles. „Nothing like an alibi“,
Sammy, nothing“.

Zou een man als dr Praamsma het boek van Dickens
niet kennen? Maar er is nog een ander geval, dat er
meer op lijkt.

Dr Praamsma is kerkhistoricus. Hij heeft in een be-
langrijk proefschrift ons doen zien wat dr Kuyper
heeft beteekend voor de kerkhistorie. Voor het ver-
leden. Hij zelf is nu bezig ons te doen zien, wat hij
zelf kan presteeren inzake den tegenwoordigen tijd.

Zouden hier niet nieuwe lauweren zijn te behalen?
Zij zijn er op elk terrein.

En nu denk ik aan een verhaal dat Rabelais zoo
kostelijk in zijn satyren kon opdisschen.

Rabelais was een tijdgenoot van Calvijn. Men be-
weert soms: een vriend. In elk geval een kennis. Dat
zal wel zoo zijn. Calvijn kon van een grappig geniet.
Maar de lach van Rabelais, volgens prof. van Hamel
in de „Gids“ van eenige jaren geleden, een geweldige
lach, beviel hem toch niet. Hij noemde de „Panta-
gruel“ een verfoeilijk boek.

Hij hield meer van den humor van Viret en was er
zelf, men denke aan zijn werk over de heiligenver-
eering der Roomsche kerk, een meester in. Wij, die ons
in alles, ook in beschaving, ver verheven achten boven
de zestiende eeuw met zijn geweldigen reformatie-
strijd, plegen den humor van Marnix' Bijenkorf, van
Viret en Calvijn's uitvallen wel eens wat grof te
vinden. En „Pantagruel“ was meer dan grof.

Maar er staan aardige dingen in.

En zoo vertelt Rabelais dan van een man, wiens
dierbare echtgenoot niet praten kon. Hij riep er een
chirurg bij, die de vrouw van den tongriem sneed.
Naar gij weet neemt Molière dit verhaal over, al weet
hij het niet zoo goed te benutten als Rabelais.

Als de operatie is gelukt, houdt de vrouw niet op
met praten en dit vermoet den armen man zó, dat hij
den dokter terugroep, en zegt: kan U dat niet onge-
daan maken? Nee — zegt de dokter, maar ik weet
wel raad; ik zal U doof maken. En zoo gebeurt dat dan.
Maar nu zegt Rabelais: ik heb nog nooit zoo ge-
lachen als om deze p a t e l i n a g e.

Hiermee doet hij op een middeleeuwsche klucht,
waarvan de hoofdpersonen zijn: een schaapherder en
een advocaat. De advocaat heet Pathelin. De schaap-
herder vraagt om raad.

Hij is iemand geld schuldig, kan niet betalen, maar
wordt nu door zijn schuldscheper voor den rechter
gedaagd.

Wat moet ik nu doen? vraagt hij.

De advocaat antwoordt: gij verkeert, geloof ik,
altijd onder de schapen, niet waar? Ja, zegt de man.
Nu, zoo gaat Pathelin verder: op de rechtbank weet
gij niets anders te antwoorden dan: bè.

Zoo geschiedt.

De rechter vraagt: hoe is uw naam? Het antwoord
is: bè.

Waar woont gij? Bè. Zijt gij dien man geld schuldig?
Bè. De man komt waarlijk vrij.

Maar als de advocaat hem gelukwenscht en hem
vraagt om zijn honorarium, dan is het antwoord: bè.
Ik denk, dat men in de middeleeuwen veel schik heeft
gehad over deze klucht.

Kon men vermoeden, dat zij nog eens zou worden
opgevoerd en dan voor een synode?

Dr Praamsma-Pathelin biedt dezen raad.